

tánním stupni vzácně, do vyšších poloh občas zavlečána (max.: Krkonoše, Rýchovec, ca 1 030 m).

Celkové rozšíření: Evropa (v j. Skandinávii a na Britském souostroví pouze zavlečená), jv. a stř. Asie; v Severní Americe druhotně. — Mapy: UHROVÁ 1935: 27; MEUSEL et al. 1965: 246; SCHMIDT 1979: 269.

V ý z n a m: V lučních porostech zvyšuje hodnotu píce obsahem rostlinných bílkovin. Dříve se používala v lidovém léčitelství. Celá rostlina, především však semena obsahují jedovatý kardiotoxický saponin koronillin.

5. *Coronilla scorpioides* (L.) KOCH — čičorka štírová

Coronilla scorpioides (LINNAEUS) KOCH Syn. Fl. Germ., ed. 1, 188, 1837. — Syn.: *Ornithopus scorpioides* L. Sp. Pl. 744, 1753. — *Ornithopodium scorpioides* (L.) SCOP. Fl. Carn., ed. 2, 73, 1772.

Jednoleté byliny. Lodyhy vystoupavé, 10–30 cm vys., lysé, větvené. Dolní listy eliptické, vej-

čité až téměř okrouhlé, (10–)20–30(–40) mm dl., (8–)10–15(–20) mm šir., horní 3četné, koncový lístek eliptický až vejčitý, 20–35 mm dl., 10–15 mm šir., párové lístky ledvinitě okrouhlé, mnohem menší než koncový lístek, lysé, nasivěle zelené; palisty kopinaté, 1–3 mm dl., blanité, do 1/2 srostlé. Okolíky 2–5květé. Kalich šir. zvonkovitý, 2,0–2,5 mm dl.; kališní cípy mnohem kratší než trubka; koruna 5–6(–7) mm dl., žlutá, často nazelenalá; čepel pavězy obvejčitá, člunek špičatý. Lusky podlouhlé, přímé nebo obloukovitě zakřivené, 30–40(–60) mm dl., tupě 4–6hranné, ze 7–10 dílů. Semena elipsoidní, 4,0–4,5 mm dl., tmavě hnědá. IV–V. Tf.

$2n = 12$ (extra fines)

V ČR přechodně zavlečená (Praha-Zlíchov, rumiště u železniční trati). Původní v j. Evropě, jz. Asii a s. Africe; do stř. Evropy často zavlečaná. — Mapy: UHROVÁ 1935: 25; SCHMIDT 1979: 267.

41. *Hippocrepis* L. — podkovka *)

Hippocrepis LINNAEUS Sp. Pl. 744, 1753.

Lit.: HRABĚTOVÁ-UHROVÁ A. (1949, 1950): Generis *Hippocrepis* L. revisio I–IV. Pr. Morav.-Slez. Akad. Věd Přír. 21: 1–53, 1949; 22: 99–158, 219–250, 331–356, 1950. — GUERN M. (1977): Le complexe polyploïde de l'*Hippocrepis comosa* L. I. Bull. Soc. Bot. Fr. 124: 69–83.

Vytrvalé byliny. Kořeny větvené, vřetenovité, vícehlavé, hlavní kořen silný. Lodyhy na bázi dřevnaté. Listy lichozpeřené; lístky celokrajné, tenké. Květenství dl. stopkaté okolíky v úžlabí podpůrných listů; květy krátce stopkaté. Kalich krátce zvonkovitý, slabě dvoupyský; koruny žluté, korunní lístky dl. nehetnaté; tyčinek 9 srostlých nitkami a jedna horní volná; nitky nestejně dlouhé, 5 delších pod prašníky ztlustlých; semeník přisedlý, s mnoha vajíčky; čnělka lysá; blizna koncová, malá. Plody zaškrcované lusky rozlamující se na jednosemenné, podkovovitě zahnuté díly. Semena rohlíčkovitě zakřivená; hilum okrouhlé. — Asi 21 druhů v Evropě (převážně ve Středozeří) a v z. Asii. — Entomogam.

1. *Hippocrepis comosa* L. — podkovka chocholatá Tab. 108/2

Hippocrepis comosa LINNAEUS Sp. Pl. 744, 1753. — Syn.: *Hippocrepis perennis* LAM. Fl. Franç. 2: 657, 1778. Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1236. — Extra fines: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 176. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 622/I,II. — Fl. Exs. Reipubl. Českoslov., no 335. — Fl. Hung. Exs., no 2161. — HAYEK Fl. Stir. Exs., no 542. — Pl. Polon. Exs., no 242.

Vytrvalé, 10–25(–35) cm vys. byliny. Lodyhy poléhavé nebo vystoupavé, na bázi dřevnaté, četné, větvené, tenké, oblé, lysé nebo roztr. přitiskle chlupaté. Listy dl. řapíkaté, řapíky 2–6(–8) cm dl., s (3–)4–6(–7) páry lístků; lístky krátce (asi 1 mm) řapíčkaté, obvejčité, podlouhlé až čárkovité, na vrcholu vykrojené nebo tupé a s nasazenou krátkou špičkou, na bázi náhle zúžené, zelené, žlutozelené, hnědozelené nebo na-

sivělé, tenké, lysé nebo na spodní straně olysálé; palisty vejčité, na vrcholu zašpičatělé, 3–4 mm dl., volné, nebo jen na bázi s řapíkem srostlé, kožovité až blanité. Květy v (4–)8–10(–12)květých, dlouze (5–10 cm) stopkatých okolících; květní stopky ca 1 mm dl., roztr. přitiskle chlupaté. Kalich 4–5 mm dl., nahnědlý, roztr. přitiskle chlupatý; kališní cípy trojúhelníkovité, špičaté, kratší než kališní trubka, dva horní srostlé téměř po celé délce; koruna 8–10(–12) mm dl., sytě žlutá; čepel pavězy nazpět ohnutá, obvejčitá, s hnědými žilkami; nehty dlouhé, až 2 × delší než kalich; křídla krátká, s tupými oušky; člunek zakřivený, s krátkým zobánkem, kratší než křídla. Lusky obloukovitě až srpovitě prohnuté, zploštělé, na vrcholu zúžené v zobánek, na bázi bez gynopodia, mezi semeny

*) Zpracovala A. Chrtková

zaškrcované, rozlamující se na (2–)4–5(–6) dílů; jednotlivé díly podkovovitě zakřivené, (3,0–)4,0–4,5(–5,2) mm dl., 1,0–1,6 mm šir., tmavě šedohnědé až rezavě hnědé, krátce červeno-ohnědě chlupaté. Semena rohlíčkovitá, některá na bocích s hrbolky, (2,6–)3,5–4,0 mm dl., (0,8–)1,0–1,5 mm šir., (0,8–)1,0–1,3 mm tlustá, pískově hnědá, žlutozelená až hnědá, stejnobarvá, vz. s tmavými skvrnami, mírně lesklá, hladká. IV–VII(–VIII). Hkf, Chf.

Poznámka: Rostliny obsahují některé cyklotoly, např. pinitol.

$2n = 14, 28$ (extra fines)

Variabilita: Proměnlivá ve velikosti květů a v barvě listů. V ČR pouze var. *comosa* s korunou 8–10(–12) mm dl. a s lístky zelenými, žlutozelenými, hnědozelenými nebo nasivělymi. Na Slovensku roste i var. *orientalis* HRAB.-UHR. vyznačující se 10–14 mm dl. korunami a sivými lístky.

Ekologie a cenologie: Suché travnaté stráně, lemy křovin; na různých podkladech, na

slunných a sušších místech. Převážně ve společenstvech svazu *Bromion erecti*, řidčeji *Festucion valesiaceae*.

Rozšíření v ČR: Častěji jen v Bílých Karpatech; na ostatním území pouze v termofytiku na nečetných, izolovaných lokalitách, z nichž některé – v Čechách patrně všechny – jsou druhotné. Planární až suprakolinní stupeň (max.: Bílé Karpaty, kopec Kaňour u Nedašova, ca 720 m). – Mapy: ŠMARD A XM 1963: map. 123 (Morava); AČSSR 1966: map. 22.2.

T: 4. Loun.-lab. střed., 8. Čes. kras (Praha-Zlíchov), 15. Vých. Pol. (Opočno), 18. Jihomor. úv. (Popovice; Uherské Hradiště), 19. B. Karp. step. (Uherský Brod; Velká nad Veličkou), 21. Haná (Olomouc). – M: 78. B. Karp. les. (Bohuslavice; Nedašov; Valašské Klobouky).

Celkové rozšíření: Evropa, na západě po Anglii (v Irsku a Skotsku chybí), na severu po j. část severoněmecké nížiny; v Pobaltí pouze jednotlivé, druhotné lokality. – Mapy: MEUSEL et al. 1965: 247; SCHÖNFELDER Ber. Bayer. Bot. Ges. 42: map. 28, 1970; FEARN Journ. Ecol. 61: 917, 1973.

42. *Scorpiurus* L. – štírovka *)

Scorpiurus LINNAEUS Sp. Pl. 744, 1753. – Syn.: *Scorpioides* ADANSON Fam. Pl. 2: 328, 1763. – *Scorpius* LOISEL. Fl. Gall., ed. 1, 468, 1807.

Lit.: COUTINHO L. et RIBCIRO M. I. A (1945): Algumas observações cariológicas no género *Scorpiurus* L. Rev. Agron. Lisboa 33: 354–362. – PALAU FERRER P. (1955): Los *Scorpiurus* españoles y tres series de nuevas estirpes para la flora de Baleares. An. Inst. Bot. Cavanilles 14: 253–258. – HEYN C. C. et RAVIV V. (1966): Experimental taxonomic studies in the genus *Scorpiurus* (Papilionaceae). Bull. Torrey Bot. Club 93, 4: 259–267. – HEYN C. C. (1970): *Scorpiurus* L. In: Davis P. H., Flora of Turkey 3: 547–548. Edinburgh. – DOMÍNGUEZ E. et GALIANO E. (1974): Revisión del género *Scorpiurus* L. I, II. Lagasalia 4: 61–84, 259–280.

Jednoleté byliny. Listy celistvé; palisty srostlé s řapíkem. Květy v chudokvětých, dl. stopkatých okolících v úžlabí podpůrného listu. Kalich zvonkovitý, souměrný; koruna světle žlutá; tyčinek 9 srostlých nitkami a 1 horní volná; semeník přisedlý, s mnoha vajíčky, čnělka zahnutá, blizna kulovitá. Plody hlemýžďovitě stočené nepukavé lusky. Semena s nezřetelnou radikulou; hilum malé, podlouhlé, umístěné na vyklenuté straně. – 2–4 druhy v j. Evropě, z. Asii a sv. Africe. – Entomogam.

1. *Scorpiurus muricatus* L. – štírovka měkkoostenná Tab. 107/1

Scorpiurus muricatus LINNAEUS Sp. Pl. 745, 1753.

Jednoleté, 5–80 cm vys. byliny. Lodyhy přímé až vystoupavé. Listy obkopynaté až vejčité, na vrcholu zaokrouhlené, na bázi znenáhla zúžené, 2–8(–10) cm dl., 0,8–1,5(–2,0) cm šir., celokrajné, na spodní straně na žilkách přitiskle chlupaté; palisty úzce trojúhelníkovité, špičaté, 5–8 mm dl. Okolíky 1–4květé, na 5–12 cm dl. stopkách; květy přímo odstálé. Kalich zvonkovitý, 3–4 mm dl., kališní cípy úzce trojúhelníkovité, horní z větší části srostlé, kratší, dolní ± stejně dlouhé jako kališní trubka; koruna 7–10 mm dl., světle žlutá, člunek se špičatým zobánkem, o málo

delší než křídla. Lusky zaškrcované, hlemýžďovitě stočené, s 2–2,5 závity, 9–10 mm v průměru, hnědé, dl. ostnitě, ostny na špičce zahnuté. Semena rohlíčkovitá, 3–4 mm dl., 1,5–2,0 mm šir., 1,2–1,4 mm tlustá, tmavě žlutá až hnědá, slabě lesklá. IV–VI. Tf.

$2n = 28$ (extra fines)

V ČR jen ve var. *subvillosus* (L.) LAM. [syn.: *Scorpiurus subvillosus* L.; *S. muricatus* L. subsp. *subvillosus* (L.) THELL.]; velmi vzácně zavlékána (Praha, smíchovské nádraží; Hranice na Moravě). Původní v j. Evropě, jz. Asii (na východ po Zakavkazsko a Írán) a v s. Africe, kde roste na suchých kamenitých stráních, mezích, úhorech, okrajích polí a cest. – Mapy: DOMÍNGUEZ et GALIANO 1974: 269, 274.

*) Zpracovala A. Chrtková

Tab. 108: 1 *Coronilla vaginalis*, 1a — plodenství. — 2 *Hippocrepis comosa*, 2a — plodenství. — 3 *Coronilla varia*, 3a — dolní list, 3b — plodenství.

508 *Coronilla*

